

sedanji čas — večkrat zmotno —, in kako se je obrnil v več primerih prav v nasprotno nadrealistično smer. Gotovo je že snov sama narekovala tako formalno rešitev, vendar sem mnenja, da je prav ta adekvatnost vsebine pesmi z Maleševim osebnostnim nastrojenjem mnogo prispevala stvari v prid. Le redke so ilustracije, kjer se umetnostni predmet razširi do epične dimenzije. In še tu je ogrodje podobe le miselno opravičljivo in ne, kakor bi se moglo prepisati z naravnega vzorca, postavim krajine. Ena najbolj realističnih in pripovedno izčrpnih podob je ilustracija na str. 27. Tu je umetnik dovolj dosledno upodobil vse rekvizite, ki jih citira pesnik na str. 26. (»Kot bela golobica sine...«) In vendar, koliko je tu več addicije realističnih posameznosti kakor pa upodabljanja resničnega prizora ob jezeru.

Na splošno se Maleš izogne realistični predstavi sveta in se približuje pojmovni rešitvi dane snovi. Tako ne upodobi čakajoče deklice v vseh resničnih posameznostih, pojav v celoti, v krajini itd., marveč le njen zasoljeni obraz, ki pa tudi ni sam sebi namen, marveč predstavlja žalost dekleta (str. 25). Upanje (str. 27) in pričakovanje, veselo, svetlo melodijo v tej mračni pesmi, je umetnik, kakor sem že zgoraj napisal, upodobil široko, epično. Toda takoj preide zopet v brezup (str. 29) in od tod do snovnega viška — smrti prevarane deklice (str. 31). Podobno so zamišljene ilustracije tudi v ostalih spevih in intermezzih. Drugi spev, ki je izvršen v perorisbah z rdečilom in zato še vedno spominja na podobe iz »Rdečih lučk«, se konča z markantno ilustracijo povsem v nadrealističnem smislu (str. 51). Naslednji intermezzo (na pokopališču) in III. spev pa sta že izvršena v lesorezni tehniki. Zanimivo je, kako soglasno se zlijejo v celoto s pesmijo te mračne, pošastne podobe! Vsa groza in strahotnost, ki veje iz verzov, je podoživljena v ponekod prav primitivnih oblikah podob. Vse, kar je postranskega pomena, odpade, le glavni obrisi in najpotrebnejši rekviziti ostanejo. Tako je ilustriran še II. intermezzo. V četrtem spevu pa se ilustracija glede na vsebino pesmi zopet izpremeni. Kakor ne opisuje pesnik več toliko neposrednega dogajanja, temveč le spomine in minljivost vseh stvari na svetu, tako je tudi Maleš izpremenil ton ilustracije (modra barva) in tehniko. Brutalni, pošastni igri svetlobe in sence, brez mehkega prelivanja luči sledi svetlejša barvna ploskev, prepletena z nežno, občutljivo linijo, ali rahlimi, črtkastimi senčenji. In kakor je veličasten konec »Maja«, tako je tudi preko Maleševih podob razlita neka umirjenost in monumentalnost in ilustracije na str. 111, 113 so med najboljšimi v knjigi.

Oprema knjige, ki jo je tudi zamislil avtor ilustracij, je povsem vredna in dostojna lepega dela, ki ga kot prelep knjižni dar toplo priporočamo.

Mikuž Stane.

Smerdu Frančišek: »Marija z Detetom«. (Glej umetniško prilogo.) Kipar Frančišek Smerdu je doslej kaj malo znan med našim umetnost ljubečim občinstvom, dasi njegovo dosedanje delo tega nikakor ne zasluži. Njegov specialni umetnostni svet je mala plastika, občutena slogovno arhaično, sicer pa zelo osebno pojmovana. Vendar se udejevtvuje tudi v problemih velike plastike. Več takih plastik, kar smo jih videli doslej na umetnostnih razstavah, je vzbudilo upravičeno pozornost. Eno poslednjih velikih del je tudi naša »Marija z detetom«, nastala leta 1939 (mavec). Upodobljena je Mati božja,

sedeča na prestolu z Jezuščkom v naročju. V naspotju z razgibanostjo naše realistične plastike je umetnik pojmoval obe figuri povsem v bloku, podobno, kakor je reševala to statuarično vprašanje romanska in deloma tudi že gotška doba. Marija je postavljena pred gledalca frontalno, gesta njenih rok je kompozicionalno uklenjena v obris celotne kompozicije, os glave in telesa je navpična in le Jezušček je pomaknjen nekoliko v desno, da ublaži preveč strogo simetrijo. Kakor je tu Jezušček za pomagalo, da se poruši sistem simetrije, tako je tudi oblikovno njegovo telo drugače pojmovano kakor Marijino. Mati božja je močno idealizirana, draperija njene obleke je pojmovana zelo linearno, telo je togo, negibno. Nasprotno pa je Jezušček individualiziran, telo je plastično obdelano in razgibano. Formalno analitično srečamo tu torej dve različni oblikovni prvini, ki sta vidni tudi v nekaterih ostalih delih umetnikovih in ki nazorno kažejo, kako se umetnik oddaljuje vzorom šole (Meštrovića) in si dograja svojo osebnostno umetnostno govorico. Mirna, svečana drža Marijina, resni izraz v njenem obrazu ter mladostna drža Jezuščkova, prisrčni, otroški izraz njegovega lica, dajo kipu duhovno razgibanost in pristno čustvanost. Plastika bi zaslužila, da si najde dokončno obliko v plemenitejši snovi.

S. Mikuž.

Ivan Čargo: »Hlapec Jernej« (rdeča kreda; glej umetniško prilogo). Znani in izraziti zastopnik povojnega ekspresionističnega umetnostnega rodu je v poslednjem času ustvaril vrsto risb, ki snovno obravnavajo večinoma kmečke in socialne motive in med katere spada tudi »Hlapec Jernej«. Kdor pozna prejšnje njegovo delo, bo lahko takoj spoznal, koliko je Čargo v teh risbah napredoval v realističnem smislu. Starejše delo je po večini počivalo na izsledkih futurizma in je bilo oblikovno skoraj povsem linearno ter močno stilizirano. Naš hlapec Jernej pa je že dokaj plastično pojmovan, obraz je že deloma individualiziran, telo anatomsko še dovolj pravilno. Vendar pa je glavni poudarek še vedno ostal na duhovni plati podobe. Čargu je šlo pred vsem za to, da pokaže delo in žulje hlapca, njegovo izčrpano moč, pa tudi upor in duhovno razgibanost, ki ga tira med iskalce pravice. Risba je prav dobro uspela.

S. Mikuž.

† Slikarica Henrika Šantel.

Dne 15. februarja t. l. je v Ljubljani umrla znana slikarica Henrika Šantel. Izhajala je iz stare umetniške rodbine; njena mati Avgusta je bila vnukinja slikarja Tominca, a tudi ona sama je razstavljala v družbi z bratom Sašom in sestro Avgusto. Študirala je v Monakovem in na Dunaju pri prijatelju Jurija Šubica prof. Michaleku. Razstavljala je že leta 1904. na I. slovenski razstavi v Beogradu in kasneje tudi v drugih evropskih državah. Bila je članica umetniškega kluba »Lade« in je tudi umetnostno spadala v ta krog. Naša umetnost je z njeno smrtjo izgubila vestno, a tudi zelo nadarjeno umetnico, katere eno poslednjih del (Tihožitje) smo prinesli v reprodukciji v zadnji številki lanskega leta.

S. M.